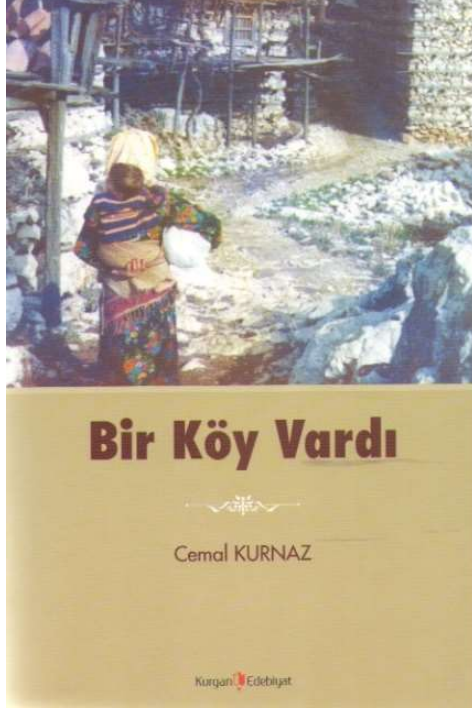

YAYIN TANITIM

Cemal KURNAZ, *Bir Köy Vardı*, Kurgan Edebiyat, Ankara, 2018, 492 s.

Arş. Gör Arife Ece EVİRGEN*

“Edebiyat bölümünde okumaya başlarken halk kültürünün önemini anladım. 1975’ten beri duyduğum her şeyi kaydediyorum.” cümleleriyle başlayan eser, çok genel bir ifadeyle, Taşlıca ve Murtiçi (Antalya-Akseki) yöresinin coğrafyası, tarihi, iklimi, kaybolmaya yüz tutmuş kültürü ve geleneklerini anlatır. Cemal Kurnaz’ın doğup büyüdüğü köye az da olsa borcunu ödemek isteğiyle yazdığı *Bir Köy Vardı*, belgeler ve fotoğraflarla bezenmiş bir kültür hazinesidir.

Bölgenin tarihi sistematik olarak birkaç başlık altında ele alınmıştır. *Kim var imiş biz burada yoğ iken?* başlığında bölgenin Osmanlı öncesi dönemleriyle ilgili, *Eski nahiyemiz Murt* başlığında ise Osmanlı arşiv belgelerine dayanılarak Murt nahiyesiyle ilgili bilgi verilmiştir. *Köyümüz Taşlıca* başlığı altında 1925 tarihli bir belgeden hareketle Taşlıca’nın coğrafi sınırları, Osmanlı’dan bugüne nüfus kayıtları, köyün arazilerine hangi yollardan gidileceği gibi bilgiler vardır. Köyün arazisinin genel adının *Murtiçi* olduğu belirtilen aynı adlı başlıkta mahallelerden, yol güzergahlarından ve

* Gazi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, a.ecetombul@gazi.edu.tr

tarım arazilerinden bahsedilmiş ve bölgeden fotoğraflara yer verilmiştir.

Kurnaz, *Eski aileler* başlığında 1800'lerde yapılan nüfus sayımlarından hareketle bazı aileler ve önemli şahsiyetlerle ilgili; *Ailemiz* başlığında ise kendi dedesinin dedesinden itibaren ulaşıldığı kadarıyla, soyuyla ilgili bilgiler vermiştir.

Köyümüzün ve yöremizin manevi iklimi başlığında bölgenin inanç dünyasından bahsedilirken ateş kültürüyle ilgili bazı uygulamalara da yer verilmiştir. Nazar için dua okunduktan sonra bir tutam tuzun ateşe saçılması, akşam yemeği hazırlanırken yağın bir damlasının ölülerin hakkı için ateşe damlatılması gibi örnekler yer verilmiştir. Çocuk oyunlarından *poyraz ebesinde* söylenen “veren veresi, vermeyenin gök başlı bir oğlu olası” cümlesindeki *gök başlı* ifadesiyle, mavi giyen Hristiyanların kastedilmesi dikkat çekicidir. Yörenin manevi iklimini etkileyen kimi dervişler ve türbelerle ilgili bilgiler de yine bu bölümde ele alınmıştır.

Köy okulu yapılmadan önce nerelerde eğitim alındığı ile başlayan *Eğitim-öğretim* başlığında, ilk mezunlarını 1949 yılında veren Taşlıca İlkokulu hakkında bilgiler verilmiştir. Köyden ilk öğretmen olan kişi Mümin Eroğlu'dur. 1942 yılında Köy Enstitüsü'nden mezun olan Eroğlu'nun çabalarıyla pek çok öğrenci başarılı olmuş ve çok sayıda öğretmen yetişmiştir. Özellikle, 59. sayfada yer alan Kasım 1967 tarihine ait Akseki Dergisi “ilköğretim haberleri” bölgede eğitime verilen önemin bir belgesi niteliğindedir.

Doğamızda olanlar başlığında bölgenin bitki örtüsünden meyvelerine, bölgede yetişen ağaç türlerinden hayvan çeşitliliğine kadar pek çok konuda bilgi yer alır. Bahsedilen kavramların pek çoğunun yöre ağızındaki isimlerine de yer verilmiştir. Örneğin serçe benzeri küçük kuşlara bülüç denirken, yabani bir sarımsak türünün kömürge, sumağın ise mavru olarak adlandırıldığını belirtir. Ayrıca bazı ağaç türlerinin fotoğraflarına da yer verilmiştir.

Sonraki bölüm *Süleyman'la Hasbihal*, Kurnaz'ın 2015 yılında yayımlanan “Sağ olası Süleyman” adlı yazısıdır.

Hava durumu başlığında yörenin ikliminden bahsedilir. Özellikle *halk meteorolojisi*, *halk takvimi* ve *günlük zaman tayini* alt başlıklarında verilen bilgiler halkbilimi çalışmaları açısından önemlidir. Örneğin, “Gün'ün akli ardında kaldı, yarın gün doğar, hava iyi olur” sözüyle yağmurlu havalarda güneş batarken ortalığın

aydınlanmasıyla, ertesi gün havanın iyi olacağını anlaşıldığını ifade eder.

Köyümüzün suları başlığında köydeki kuyular, miyarlar (pınar) ve dereler hakkında fotoğraflarla bilgi verilmiştir. *İş takvimi* bölümünde ise yıl boyu yapılan işler anlatılmıştır.

“Dünyanın her yerinde yer küreyi sırtında taşıyan kadınlardır.” Cümlesiyle başlayan *Köyde kadın olmak* bölümünde Kurnaz; tarlada, evde, mutfakta, samanlıkta, öküz damında yıl boyu çalışan, erkeğin yaptığı hemen hemen tüm işleri yapan, üstüne çocuk büyütüp hane halkını doyuran köy kadınlarının günlük hayatından bir kesit sunmuştur.

Hayvancılık ve yaylacılık bölümünde çobanlık ve çoban kıyafeti anlatıldıktan sonra çoban tutmadan bahsedilmiştir. Köy çobanları her sürü için ikişer olmak üzere Kasım ayında bir yıllığına tutulur. Çobanlara emeklerinin karşılığı olan *davar hakkı* adı verilen ücretlerinin yanında bahşiş olarak incir, kuru üzüm, nar gibi yiyecekler de bahşiş olarak dağıtılabilir. Hayvancılık genel hatlarıyla birkaç başlık altında anlatılmıştır. Özellikle *oğlak yakma* adı verilen oğlak ve anne keçinin birbirine ısındırılması işlemi ile ilgili verilen bilgiler dikkat çekicidir. Daha sonra “yarı göçebe” sayılabilecek bölgedeki yaylacılık anlatılmıştır.

Genellikle buğday, darı, susam, üzüm, incir yetiştirilen bölgedeki tarım faaliyetleri ve bunlarla ilgili gelenekler *Tarım* başlığında ele alınmıştır. *Para kazanmanın yolları* başlığında tarım ve hayvancılık dışında gelir elde edilen faaliyetler anlatılmıştır. Köy dışına çalışmaya gitmeye *aydına gitmek* denilir. Uğurböceğinin bölgedeki adı ise *aydıncıbecidir*. Çocuklar “Aydıncıbeciiii! Babam geleceksen uç var git, gelmeyecekse düş var git!” diyerek niyet tutarlar. Bu bölümde ayrıca köyün ilk müteşebbislerinden ve yaptıkları işlerden bahsedilmiştir.

Dokumacılık bölümünde yörede giyilen kıyafetler ve dokunan kumaşlar fotoğraflarla örneklendirilerek verilmiştir.

Ev kurma ocak yakma başlığında bölgedeki evlerin iç ve dış yapısından; *Evlilik* başlığında ise kız istemeden, düğüne ve gelin ağlatmaya kadar çeşitli geleneklerden bahsedilmiş, bu geleneklerle ilgili deyişlere ve pek çok fotoğrafa yer verilmiştir. Düğün yufkası ve yemeğinin pişirilmesi için gereken odunlar köyün delikanlıları tarafından getirilir. *Düğün odunundan* dönenler, düğün alayı tara-

findan davul zurnalarla karşılanır. Kızları gurbete gelin gitmesin diye anneye “kızın ile komşu olasın” diye dua edilir.

Bayram, Halk hekimliği, halk veterinerliği ile ilgili bilgilerin verildiği bölümlerin ardından *Âdetler ve inanışlar* bölümü vardır. Bu bölümde yangın çıktığında *ak kuştan* yardım isteme, evlenme çağı gelen kızların *ermaaavk* diye bağırması, erkek çocuk dünyaya geldiğinde düzenlenen *kütük atma* gibi birçok âdet ve inanışa yer verilmiştir.

Yörede tüketilen *Yiyecekler* et yemekleri, ana maddesi buğday olan yemekler, darı, diğer yemekler, ot yemekleri, turşu, tatlılar, yabancı meyveler ve çaylar başlıkları altında fotoğraflarla anlatılmıştır. Sonraki bölümde *Çocuk oyunları* ele alınmıştır. Körebe, çellik, esir almaca, küpenez gibi toplam on sekiz oyun anlatılmıştır.

Kitabın önemli bölümlerinden birisi de *Sözle gelenler* bölümüdür. Masallar, türküler, maniler, uyaklı deyişler, bilmeceler, tekerlemeler, dualar ve ilençler, atasözleri ve deyimler, yer adları, lâkaplar ve kelimeler yer alır. Bu bölümde hem dil hem de halk edebiyatı çalışmaları için geniş bir malzeme sunulmuştur. Kelimeler bölümü sözlük niteliğindedir. Yer adları ve lâkaplar kısımları oldukça geniştir ve ad bilimi açısından incelenmeye değerdir. Türkülerin de pek çoğu notalarıyla birlikte verilmiştir. Atasözü ve deyimlerden birkaç örnek verelim: *Anam anam kadın anam. Bir ineğim var şaşı/o da benden umar keşi. Oğlan mı kız mı/eli ayağı düz mü? Suyu tokmakla kesmek. Üzüm yiyeceğiz diye bağ duvarına yaslanmayız.*

Manilerden de örnek verelim:

Havuz başı su başı	Ata binen ağadır
Ben istemem yüzbaşı	Atın yönü dağadır
Olursa çavuş olsun	Merak etme ey oğlum
Dosta düşmana karşı	Hep bu lâflar sanadır
Taşlıca'nın üzümü	Oya çektim yazmaya
Bir kez görsem yüzünü	Ben gidiyom gezmeye
Başa felâket gelir	Topuklu iskarpın var
Dinle ata sözünü	Razı olmaz çizmeye

Eserin sonunda *Belgeler, Kaynaklar* ve *Dizin* bölümleri yer alır. Belgeler çeviri metin ve orijinal metin olarak verilmiştir.

Divan edebiyatı sahasındaki çalışmalarıyla tanınan Cemal Kurnaz, *Bir Köy Vardı* ile Taşlıca köyü ve çevresi başta olmak üzere Murtiçi, Akseki ve Torosların dili, kültürü, coğrafyası, iklimi, gelenekleri, toplum yapısı gibi konularda bilgiler sunmuştur. Türkiye’de çeşitli bölgelerin kültürüyle ilgili yayımlanmış pek çok kitap mevcuttur. Ancak Kurnaz’ın akademik kimliğinin getirdiği titizlikle hazırlanmış bu çalışması, ilk elden veya kaynak kişilerden edinilmiş bilgilerin fotoğraflar ve arşiv kayıtlarına dayandırılarak verilmesiyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Halkbilimi başta olmak üzere; Türk kültürü, dili ve edebiyatı alanlarıyla ilgilenen herkes için faydalı olabilecek bu eseri hazırladığı için saygıdeğer hocama teşekkür ediyorum.